

Århus d. 29. november 2012.

**Til medlemmer af Udvalget for
Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser**

Kommentar til arbejdet med ændring af læreruddannelsen.

Læsning af årets censorberetning om eksamen i læreruddannelsen og af forslaget til beskrivelsen af faget dansk i den ny læreruddannelse (offentliggjort af Dansklærerforeningen) får mig til – som tidligere censorformand i læreruddannelsen - at skrive til dig, som jeg har skrevet til ministeren.

Det fremgår af årsberetningen, at der uddannes nogle meget dygtige lærere – og en hel del, som er meget lidt dygtige. I linjefaget dansk er det stadig næsten hver femte studerende, som får karakteren 02 eller derunder til skriftlig eksamen, og i matematik er det endnu værre.

Censornæstformanden i dansk skriver i sin sammenfatning af censorernes rapporter bl.a.

”Det kniber for mange studerende at leve op til kravene om at præstere et klart og korrekt sprog i den skriftlige fremstilling. Enkelte censorer beklager også, at niveauet i den mundtlige præstation ikke er tilfredsstillende.”

Og han anbefaler bl.a.

- *at kravene til skriftlig fremstilling/akademisk skrivemåde skærpes*
- *at svage studerende sorteres fra tidligere i studieforløbet*
- *at der lægges mere vægt på sprog i uddannelsen*

At dansklærerne skal kunne beherske dansk skriftsprogsnorm og udtrykke sig ubesværet på skrift burde være en selvfølge. Nogle dansklærere må nu bede en kollega læse korrektur på meddelelser til forældrene for ikke at miste deres tillid. Det er uholdbart.

Jeg tillader mig på den baggrund at spørge: Hvordan harmonerer dette med, at undervisningsfaget dansk i den nye uddannelse nedskæres i omfang fra 72 til 40 ECTS point?

Det fremgår af forslaget til fagbeskrivelse af undervisningsfaget dansk rettet mod indskoling og mellemtrin, at man regner med – stort set – at kunne nå de samme videns- og færdighedsmål som i den nuværende uddannelse. Det er ikke realistisk. Især ikke, når man medtænker formuleringen i aftaleteksten om reform af læreruddannelsen:

Der skal stilles højere krav både til de lærerstuderende og til underviserne på læreruddannelsen. De nye kompetencemål vil blive udformet, så de afspejler højere krav til, hvad de studerende skal kunne – først og fremmest i dybden (beherskelsesniveau), men også i bredden (vidensområder).

Det er en velbegrundet ambition, især i lyset af de opgaver, som venter de kommende lærere i den folkeskole, som Christine Antorini beskriver bl.a. med en styrkelse af undervisningen i faget dansk.

Jeg har tidligere i mit virke som faglig leder på Læreruddannelsen i Aarhus og som censornæstformand i dansk gjort mig til talsmand for det synspunkt, at linjefaget dansk i

læreruddannelsen ikke er et fag som de øvrige linjefag, idet det indeholder en hel del grundfaglige elementer for lærerne. At kunne kommunikere professionelt med elever, forældre og kolleger er en kompetence, som enhver lærer bør have på et højt niveau.

Resultaterne fra årets eksaminer viser, at det langt fra er tilfældet

Det nuværende linjefag i dansk blev ved lovændringen i 1997 skabt ved en sammenlægning af fire fag: Fællesfaget dansk, linjefaget dansk, skrivning og retorik. Retorik omfattede arbejdet med at udvikle den kommende lærers stemmebrug og mundtlige fremstilling. Sproget er lærerens vigtigste redskab. Lærerens valg af udtryksmåde har stor betydning både for lærerens mulighed for at være styrende i klasseværelset og for elevernes mulighed for at lære

Sammenlægningen af de fire fag betød, at der måtte prioriteres, så meget mere som arbejdet med læsning og læseundervisning, med medier og IT og ikke mindst med dansk som andetsprog blev opprioriteret. Det var uholdbart. Derfor var det velbegrundet, at linjefaget ved revisionen i 2006 blev udvidet til 1,2 årsværk eller 72 ECTS point.

Hvis det er i undervisningsfaget dansk, at de studerende - udover at blive kompetente undervisere i faget dansk i folkeskolen - også stadig skal udvikle deres kompetence til at kommunikere professionelt med elever, forældre og kolleger, er det nødvendigt, at faget kommer til at fylde mere i uddannelsen end foreslået.

Det bedste vil derfor være at fastholde fagets nuværende omfang. Hvis det ikke er muligt, må arbejdet med at styrke de studerendes sproglige kompetencer i lærerprofessionen også foregå i et særligt modul i uddannelsen, som er obligatorisk for alle lærerstuderende. Det lille frivillige kursus i retorik og skrivning er her ikke tilstrækkeligt

Jeg var censor i dansk på et såkaldt "udkantseminarium" i år. Her blev resultatet, at 25% af eksaminanderne fik karakteren 02 eller derunder ved den skriftlige prøve. Det fremgik, at undervisningen havde været fuldt på højde med den, som foregår på andre læreruddannelsessteder. Men en del manglede basale forudsætninger.

Det er uheldigt, at det ikke er de dygtigste unge, der søger læreruddannelsen. Ethvert barn har krav på at møde dygtige lærere. Der uddannes rigtig mange meget dygtige lærere, men også mange udygtige. Det er godt, at der i forslaget om en ny læreruddannelse stilles store krav til de studerende. Det vil sikkert få flere dygtige til at vælge denne uddannelse, men uddannelsen af lærere til det grundlæggende fag dansk i skolen må have rimelige rammer. Det er ikke tilfældet i forslaget.

Venlig hilsen

Peter Schmidt

Email peter.schmidt@skolekom.dk

PS. Jeg vedlægger nedenfor et uddrag af Undervisningsministeriets rapport om Fremtidens Danskfag fra 2003.

Fremtidens danskfag, UVM 2003

3.4.1.2 Dansk i læreruddannelsen - en gennemgang

A. Udgangspunkt

Læreruddannelsen er for nylig blevet omlagt som følge af en ny læreruddannelseslov (1997). En væsentlig nyskabelse var at seminarierne gik over til målstyring sådan at de forskellige fags indhold fastlægges i mål og centrale kundskabs- og færdighedsområder som principielt svarer til dem der er fastsat for faget i folkeskolen. Selve tilrettelæggelsen af hvordan målene nås, er herefter overladt til det enkelte seminarium. Det har betydet at de store forskelle der havde udviklet sig seminarierne imellem, i nogen grad findes stadigvæk, men nu ligger de ikke så meget i indholdet som i tilrettelæggelsen. I princippet er der lige så mange tilrettelæggelser af uddannelsen som der er seminarier (se [OVERSIGT](#)).

Arbejdsgruppen har i løbet af arbejdet fået indtryk fra især tre seminarier. Vi har besøgt Aalborg Seminarium v. rektor Peter Norrild og danskgruppen og derefter Aarhus Dag- og Aftenseminarium v. fagleder Peter Schmidt og danskgruppen. I Aalborg havde vi samtaler med ledelse, lærere og repræsentanter for to årgange af studerende, mens vi i Aarhus deltog i et længere diskussionsmøde med danskgruppen. Begge møder var meget udbytterige, og der var stor konsensus om hvor problemerne i den ny læreruddannelse lå. Derudover har Lis Madsen, formand for Dansk lærerforeningens seminariefraktion og dansklærer på Københavns Dag- og Aftenseminarium, som det fremgår af [OVERSIGT](#), kommenteret fremstillingen af lærerseminarierne og stillet sig til rådighed for et interview. Endelig deltog flere seminarielærere på konferencen om lærerroller og læreruddannelse. De nævnte institutioner og enkeltpersoner skal ikke have skylden for noget af det vi skriver, men hvis vi rammer plet, skyldes det foruden den med den blinde høne også at de har åbnet vores øjne for guldkornene.

Den væsentligste intention med loven af 1997 var at styrke fagligheden, men det er ikke gået sådan for danskfagets vedkommende. Med loven samledes de indtil da fire fag, fællesfaget dansk (sprogligt), skrivning og retorik (alle obligatoriske fag) med det selvvalgte linjefag dansk (mest litterært) til ét fag, nu benævnt linjefaget dansk. Der er dog et mindre kursus i retorik og skrivning som mulighed for at orientere sig i dansk for den som fravælger linjefaget. Det alternative linjefag er matematik, og det har stor betydning. Pga. matematik-fobi (jf. KOM-projektets rapport) er der en del flere der vælger dansk som linjefag nu end før (ca. 80% vælger dansk). Der er studerende som fravælger matematik og så er nødt til at kaste sig i armene på en dansklærer. Det betyder at motivationen, som ellers skulle kunne forudsættes på et selvvalgt linjefag, ikke er en given ting for netop dansk.

Fagets omfang er nu 0,7 årsværk. Pga. seminariernes særlige situation mht. lærerressourcer betyder det ikke nødvendigvis at der læses hvad der svarer til 0,7 årsværk ved en lærer. En del kan udmærket være overladt til selvstudium. Også her kan der opstå markante forskelle mellem seminarier, ja endda mellem parallelle klasser. Eftersom seminarierne nu kommer til at indgå i CVU'er hvis indtjening formentlig vil variere stærkt, kan der opstå yderligere markante forskelle i løbet af de kommende år.

B. Strukturelle forhold, seminariernes nøgleposition

Lærerseminarierne indtager en nøgleposition i arbejdsgruppens plan for fremtidens danskfag. Gennem læreruddannelsen skabes de kvalifikationer som senere skal omsættes til en forbedret danskundervisning i grundskolen. Her møder man så hvad vi kan kalde Münchhausen-problemet. Som bekendt var det baron von Münchhausens særlige kunst at kunne trække sig selv op ved håret - og det er lige præcis det vi alle skal hvis det her skal lykkes. Vi har påvist - det krævede ikke meget talent - at systemet hænger sammen så dem der kommer ind på seminarierne, har fået en uddannelse i ungdomsuddannelserne (mange af dem i hf) som giver dem visse færdigheder, en vis viden og opøver dem til en vis grad af refleksion herover. Men da de kom ind i ungdomsuddannelserne, var de produkter af en tidligere grundskoleuddannelse, og den gjorde det nødvendigt at begynde ungdomsuddannelsen på et vist niveau. Griber man ind på seminarierne alene, kan man givetvis forbedre de lærerstuderendes kvalifikationer, men man kan opnå en meget større effekt hvis faget forbedres over det hele på én gang sådan at folkeskolen afleverer dygtigere unge til ungdomsuddannelserne som så får et bedre udgangspunkt og kan føre de studerende til endnu en tak bedre præstationer. Hvis alle bare trækker i samme retning på én gang. Og det er det vi kalder Münchhausen-øvelsen, for det forudsætter på en vis måde at der er de optimale vilkår til stede som det er hele øvelsens formål at skabe. Omvendt: Hvis det ikke lykkes at gennemføre Münchhausens *stunt*, kan det hele risikere at løbe ud i sandet.

Når det er sagt, vil vi bryde vores selvpålagte kyskhedsløfte og sige det så stærkt vi overhovedet kan:

Det er uforsvarligt at der ikke er tildelt danskfaget mere end 0,7 årsværk i den ny læreruddannelse. Arbejdsgruppen indstiller at timetallet forøges drastisk snarest muligt.

Når man sammenligner med uddannelsen til lærer i de gymnasiale ungdomsuddannelser, kommer urimeligheden frem. Her har man alt andet lige formentlig et bedre udgangspunkt (mere studievante unge som i gennemsnit er på et noget højere danskfagligt niveau), og man bruger lige under tre gange så meget tid til at uddanne dem - i sidefaget som vi oven i købet nedenfor kritiserer for at give for smal en basis. Det siger sig selv at seminarielærere der ønsker at fastholde et rimeligt fagligt niveau, er sendt på en *mission næsten impossible*.

Det præger uddannelsen at det er en kamp mod dårlige vilkår. De studerende føler sig stresset af at få at vide 'Det når vi ikke!', og det påvirker lærernes undervisning at der skal nås så meget at man dårligt kan standse op og grave et spadestik dybere uden straks at komme en omgang bagud. Læser man bare de - yderst rimelige - ckf'er som er opstillet, skal man have en yderst livlig fantasi for at forestille sig at det kan nås på den tid der er til rådighed, hvorimod det ikke kræver megen fantasi at forestille sig de studerendes og lærernes frustrationer.

Hvis man analyserer uddannelsens struktur, er det relativt nemt at svare på hvor tiden skal tages fra: Der er i øjeblikket fire linjefag; antallet kan uden at nogen - ud over skolelederne måske - vil blive voldsomt kede af det, skæres ned.

Vi har ovenfor i afsnittet om grundskolen argumenteret for en ændring som også skal have uddannelsesmæssige konsekvenser. Vi har foreslået at man opdelte det lange ni- eller tiårige grundskoleforløb i tre trin. På begyndertrinnet (1.-3. klasse) fokuseres der på indlæring af de basale kulturelle kompetencer (alle fire i frugtbart samspil). På mellemtrinnet er det vigtigt at udvide læse- og skriverepertoiret så skolen ikke taber de børn der nu er i stand til at læse. De skal bruge det til noget og bruge det hele tiden. Endelig skal afgangstrinnet (7.-9. klasse) forberede livet uden for

uddannelsessystemet og den videre uddannelse i og med at man her arbejder med sprog, litteratur og medier som de varierer i tid og rum. Denne stærkt forkortede gengivelse skal kompletteres med at de to ydertrin i sig selv bør bære en specialisering inden for dansklinjefaget sådan at alle med dansk linjefag får kompetence til at undervise på mellemtrinnet og *enten* begyndertrinnet *eller* afgangstrinnet. Det er arbejdsgruppens opfattelse at en sådan specialisering er nødvendig for at lægge et snit ind i den meget store ophobede vidensmængde som findes om danskfaglige og danskdiraktiske problemstillinger så de læreruddannede kommer op på et tilstrækkelig specialiseret niveau. Hvis linjefaget udvides drastisk som ovenfor anbefalet og den her foreslåede grenspecialisering gennemføres, mener vi at det vil skabe et kvalitetsløft der vil kunne mærkes. At det samtidig vil sætte yderligere gang i en allerede indtruffet specialisering inden for lærergrupperne på seminarierne, vidner udmærkede publikationer fra dem om. Endelig vil det gøre op med den forældede tankegang at man kan rumme alt i et linjefag.

Specialiseringen i begyndertrinnet må obligatorisk behandle forholdet til pædagogerne i indskoling og SFO'erne. Det er vigtigt at der ikke skabes nye skel, men snarere nedbrydes nogle af dem der allerede nu er påfaldende mærkværdigheder. Samarbejde på tværs mellem de indgående institutioner må vel være en af ideerne i at skabe CVU'er.

Specialiseringen i afslutningstrinnet skal indeholde et obligatorisk forløb i teksthistorie og geografisk-rumlige bevidsthed, og det må samtidig være oplagt at orientere om de faglige traditioner i de forskellige ungdomsuddannelser. Her kan denne rapport og **OVERSIGT** måske have en funktion. Fælles for de to specialiseringer er at mellemtrinnet kommer i søgelyset som henholdsvis afslutning på indlæring af de basale færdigheder i og med at de bliver bredt ud til en række nye teksttyper, og indledning til det afsluttende forløb i og med at genrefølsomhed og nye former for integration mellem produktion og reception og mere komplekse analyseformer introduceres og/eller uddybes. Det bør frem for alt undgås at spaltningen i to specialiseringer skaber interne overgangsproblemer inden for grundskolens samlede danskforløb.

Man kan overveje om man ikke også burde genindføre danskfaget som fællesfag. Dansk er ikke alene om at varetage de kulturelle kompetencer i skolen, og det hedder direkte i målformuleringerne for læreruddannelsen at det skal sikres at "der i alle linjefag indgår overvejelser om fagets muligheder for at bidrage til udviklingen af børns mundtlige og skriftlige sprogfærdighed, herunder læseindlæring og læsetræning", og at de studerende kommer til at "arbejde med de særlige forhold for tosproglige elever" (§9, jf. **OVERSIGT** s. 87). Dette kunne bedst sikres ved at der blev oprettet et nyt fællesfag med dansklærerne som tovholdere, men med bidrag fra alle linjefagene så det ikke bare blev ved ordene. Der er flere steder i denne rapport blevet hentydet til sådanne 'skrivning på tværs' og 'læsning på tværs'-projekter, og i htx har man institutionaliseret det. Modellen kunne uden de store vanskeligheder importeres til læreruddannelsen.

Frans Gregersen (formand), professor i dansk sprog, Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet